

POSTANOWIENIE

Dnia 16 marca 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Iwona Koper (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Tadeusz Domińczyk (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku P. K. i P. M.

przy uczestnictwie J. H.

o wpis,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 16 marca 2005 r., kasacji uczestnika postępowania od postanowienia Sądu Okręgowego w G. z dnia 6 sierpnia 2004 r., sygn. akt V Ca (...),

oddala kasację.

Uzasadnienie

W księdze wieczystej oznaczonej nr (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w G., wpisano – jako przedmiot własności Miasta G. – cztery działki: (..)/129, (..)/183, (..)/184 i (..)/186 o łącznej powierzchni 1576 m². Wszystkie te działki stanowiły przedmiot ujawnionego w księdze wieczystej prawa użytkowania wieczystego należącego do współników spółki cywilnej: J. H., P. M. i P. K. – we współwłasności łącznej. We współwłasności bezudziałowej wymienionych pozostawał także stan zabudowy nieruchomości gruntowej jako przedmiot odrębnej własności.

Z dniem 31 grudnia 2002 r. J. H. wystąpił ze spółki zrzekając się zarazem udziału majątkowego w niej za zapłatą 150.000 zł.

Uwzględniając wniosek współników P. K. i P. M., powołujących się na uchwały współników z dnia 3 października 2002 r. z notarialnie poświadczonymi podpisami

każdego z nich, referendarz sądowy w dniu 19 września 2003 r. dokonał wpisu, a Sąd Rejonowy w G. postanowieniem z dnia 10 marca 2004 r. wpis ten akceptował oddalając skargę J. H. W dziale drugim księgi wieczystej aktualny wpis opiewał w związku z tym na rzecz P. M. i P. K. – ”na prawach współwłasności łącznej jako współników spółki cywilnej „X.(...)”.

Postanowienie Sądu Rejonowego zaskarżył J. H., a Sąd Okręgowy jego apelację oddalił, uzasadniając swoje stanowisko następująco:

Wystąpienie ze spółki J. H. połączone z wyzbyciem się udziału w niej sprawiło, że wpis w dziale drugim księgi wieczystej nie odzwierciedlał rzeczywistego stanu rzeczy. Skoro wobec tego wnioskodawcy powołali się na dokument, który określa do kogo aktualnie należy prawo użytkowania wieczystego i własność wniesionych na gruncie budynków, a dokument ten odpowiada wymaganej formie, to nie ma przeszkód, aby na jego podstawie wykreślić ustępującego ze spółki spółnika. Zmiana kręgu współników spółki cywilnej oznacza bowiem równocześnie zmianę podmiotów, do których należy majątek spółki. Nastąpiła mianowicie zmiana stanu prawnego nieruchomości, tyle tylko, że „nie z umowy zbycia udziału we współwłasności nieruchomości, ani z umowy o podział majątku wspólnego, lecz z innego rodzaju zdarzenia prawnego, jakim jest zmiana składu osobowego spółki cywilnej, a więc z czynności nie wymagającej formy kwalifikowanej”.

W kasacji J. H. zarzucił, iż zaskarżone postanowienie zapadło z obrazą prawa materialnego: przepisów art. 158, 237, 869, 871 i 875 k.c., a także z obrazą prawa procesowego: przepisów art. 385 i 626⁸ § 2 k.p.c. Wadliwe zastosowanie tych przepisów – w przekonaniu skarżącego – sprawiło, że przejście udziału we współwłasności nieruchomości Sądy uznały za możliwe na podstawie czynności prawnej wyrażonej w formie innej niż notarialna. Domagał się w związku z tym zmiany zaskarżonego postanowienia oraz postanowienia Sądu Rejonowego przez oddalenie wniosku o wpis, ewentualnie o uchylenie go i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ustanie członkostwa w spółce cywilnej następuje bądź to w wyniku rozwiązania spółki, bądź to wystąpienia z niej. Wystąpienie spółnika ze spółki dwuosobowej jest równoznaczne z jej rozwiązaniem, jako że ustawa nie dopuszcza istnienia jednoosobowej spółki prawa cywilnego. Jeżeli wystąpienie spółnika lub współników powoduje tylko zmniejszenie stanu osobowego spółki do co najmniej dwóch współników,

to spółka istnieje nadal, zachowuje zdolność do prowadzenia działalności gospodarczej, a jej majątek staje się majątkiem tych wspólników we współwłasności bezudziałowej (por. post. SN z dnia 30 września 1997 r., III CKN 76/77 – 1978/7/115).

Wystąpienie ze spółki, w przeciwieństwie do rozwiązania spółki, nie prowadzi zatem do likwidacji majątku spółki, a rozliczenie wspólnika występującego ze spółki następuje według zasad określonych w art. 871 k.c. Przepis ten nakazuje zwrócić w naturze występującemu ze spółki wspólnikowi tylko rzeczy wniesione do spółki do używania, czyli nie objęte majątkiem spółki. Jego zaś udział w majątku spółki wyraża się wierzytelnością pieniężną, która obciąża pozostałych w spółce wspólników. Nie ma przy tym znaczenia czy w skład tego majątku wchodzi także nieruchomości, skoro wszystkie jego składniki przechodzą na własność wspólników. Nie następuje zatem przeniesienie w naturze na rzecz wspólników własności udziału występującego ze spółki, a przekształcenie tego udziału w należność pieniężną, co w konsekwencji oznacza, że zmniejszeniu ulega krąg udziałowców w majątku wspólnym. Wykazanie zaś tego rodzaju następstwa nie wymaga wszczęcia postępowania w trybie właściwym dla zniesienia współwłasności (art. 617 i nast. k.p.c.), gdyż stosowanie art. 875 k.c. nie wchodzi tu w rachubę. Jeżeli zaś w takim przypadku nie może być także mowy o przeniesieniu prawa w drodze czynności prawnej, to wyłączone jest stosowanie zarówno art. 158 k.c., jak i art. 237 k.c. Z kolei brak przewidzianej w ustawie szczególnej formy czynności dla sposobu rozliczenia występującego ze spółki cywilnej wspólnika pozwala mu z pozostałymi w spółce wspólnikami rozliczyć się w sposób dowolny, z zachowaniem zasady swobody kontraktowej (art. 353¹ k.p.c.). Aktualni i byli obecnie wspólnik z tej możliwości skorzystali podejmując w dniu 3 października 2003 r. uchwałę, w której ułożyli się w ten sposób, że z dniem 31 grudnia 2002 r. J. H. postanowił wystąpić ze spółki zrzekając się swojego udziału na rzecz P. K. i P. M. za odpłatnością 150.000 zł. Uchwałę podpisali wszyscy trzej dotychczasowi wspólnicy a autentyczność tych podpisów została notarialnie poświadczona. Uchwała zyskała wobec tego walor dokumentu, o którym mowa w art. 31 ust. 1 u.k.w.h. Dokument ten podlega ocenie w aspekcie art. 626⁸ § 2 k.p.c. W myśl tego przepisu badaniem objęta być mogła jedynie treść i forma wniosku, treść i forma dołączonego doń dokumentu (uchwały) oraz treść księgi wieczystej. Zważywszy, iż wniosek obejmuje postanowienia zawarte w uchwale, a ta odmiennie określa krąg wspólników i ich stosunek do majątku spółki, dotychczasowy wpis podlegał wykreśleniu na korzyść nowego jako odzwierciedlającego aktualny stan prawny nieruchomości.

W przedstawionych wyżej okolicznościach nie może być mowy o wadliwym zastosowaniu art. 636⁸ § 2 k.p.c. Chybiony jest też zarzut naruszenia drugiego z przepisów proceduralnych, art. 385 k.p.c. Przepis ten określa jedynie formę rozstrzygnięcia w zależności od wyroku stanowiska sądu w tym względzie i nie może mieć wpływu na treść rozstrzygnięcia.

Z tych względów i na zasadzie powołanych przepisów a nadto na zasadzie art. 393¹² k.p.c. oraz art. 3 ustawy zmieniającej z dnia 22 grudnia 2004 r. należało orzec jak w sentencji.